

II.

Dr. RUZSICKA JÁNOS,

**AZ EGYHÁZI JOG S KELETI NYELVEK NY. R. TANÁRA S A HITTUD.
KAR EZ ID. DÉKÁNJÁNAK**

A LELEPETT NAGYS. RECTORHOZ INTÉZETT

BESZÉDE.

Dr. RUZSICKA JÁNOS

AN EGYHÁZI JÓG S KIRALTI NYELVIER NY. E. TANÁRÁ S A HITELI
KAR EN. ID. DEKÁNJA

A TÁRSASÁG NAGY. REKTORHON INTÉNYTT

BESZÉDE

Nagyságos egyetemi rector úr!

Nagytekintetű gyülekezet!

Őseinktől hagyományképen reánk szállott és hosszú, csakis legújabb időkben mindnyájunk fájdalmára, félbeszakasztott gyakorlat által megszentelt, valóban dicséretes szokás! melynél fogva a m. kir. tudomány-egyetem nagyságos rectorának, midőn kormányzóí mint terhes úgy fényes pályájáról lelép, ezen tudományos intézet nevében, annak java-, dísz- s virágoztatásának előmozdítása s fentartása, nem különben jogai- s kiváltságainak védeke körül szerzett érdemekért, elviselt gond- s fáradoalmakért, halantékjára tűzött babérkoszorú gyanánt, az őszinte tisztelet, hála s elismerés édes érzelmei ünnepélyes gyülekezetben nyilváníttatnak. — Nem is ok nélkül! mert ha azoknak, kiktől jótéteményeket vettünk, maga a természet intő szava szerint hálaalköszönettel tartozunk, ha a tisztességes s üdvös dolgok belbecsöket magukban foglalják, ezekhez pedig a jók és lelkesek méltányos ítélete folytán az emberi társadalmak üdvére törhetlen kitartással, körültekintő bölcseséggel, fáradhatatlan

buzgósággal, rendületlen lelkierővel és tiszta szívvel viselt hivatalokat hozzá kell számlálnunk: úgy bizonyára azon jeles s tudós férfiaknak, kik egyetemünkön, a tudományok ezen fokhelyén, a legmagasb méltóságra, melyre egyetemi tanár, társai közt mint olyan emelkedhetik, közbizalom által emeltetve, a rájuk ruházott főtisztségben lelkiismeretesen jártak el, a közjóra dicsteljesen működtek, nyilvános érdemeket tettek, a háladatos szívnek nem kevésbé, mint a tiszta és színezetlen tisztelet- s becsülésnek nyilvános és ünnepélyes bizonyosságát adni nem csak illő de méltó is! Dicső őseink ezen helyes intézkedés által az érdemet megjutalmazni, az új tisztthatóságokat az elődeik által kivívott dicsőség utáni dicséretes vetélkedésre hathatósan ösztönözni, és az egyetemi polgárok részéről, kikre a lelkiismereten viselt egyetemi tisztségek édes gyümölcsei leginkább áradoznak, a hálás szívnek a késő utókorig fennmaradó emlékét felállítani óhajtották. Ez által egyetemi kormányzóinknak szeme előtt lebegvén, hogy lesznek, kik őket ha nem egyéb, minden bizonynyal a legszebb t. i. az érdem és fáradság elismerésének és nyilvános magasztalásának jutalmával fogják megtisztelni: szükséges lelki erejük, mely a terhek alatt lankadni szokott, ezen legnemesb jutalom reménye s előérzete által hatványozva, minden az egyetemi kormányzói tisztséget környező nehézséget s akadályokat diadalmasan legyőzi.

Ez évben nekem jutott a megtiszteltetés, hogy kormányzói székéről lelépő nagyságos rectorunkat bucsuzó- s érdemeit méltólag magasztaló beszéddel üdvözöljem, és e díszes gyülekezetben, hol magyar szí-

veket látok egybeforrt, melyeket a kegyelet nemes érzelme a jelen órában hangosabban dobogtat, és a mai ünnepély szívélyes egyszerűsége hő lelkesedésre lobogtat — az egyetemi tanács sőt az egész egyetemi testület nevében a tisztelet, örvendezés s hála érzelmeit tolmácsoljam! — Nehéz feladat! s talán az érdemek és dicséretes tettek hiánya miatt? — Koránt sem! hanem egyrésztől nagyságos rectorunk ismertetes szerénysége miatt, kinek gyönyörűségére válik inkább dicséretre méltóan cselekedni, mint dicsértetni, s ki azt tartja a mit a bölcs Seneca „*Nolo laudes me, non est agendum ut de nobis homines loquantur, sed ut ipsimet nobis consciū bene simus*“; más részről kényes-sé teszi állásomat azon viszony, mely engem hozzá szorosabban köt; félek, nehogy valaki szememre lob-bantsa: „*Cicero pro domo sua*“. Azért nem annyira dicsbeszédet fogok tartani — úgy is rectorunknak leg-szebb dicséretei az ő tettei, mik hallgatásom mellett is hirdetendik nevét — mint inkább az igazságnak bi-zonyságot adni, és ezt is kellő mérsékeltséggel, mit ismét az erkölcs mestere tanácsol „*Lauda parce, vi-tupera parcius, similiter enim reprehendenda est nimia laudatio ac immoderata vituperatio, illa siquidem adu-latione, ista malignitate suspecta est, testimonium veri-tati non amicitiae reddas*“ (Senec. epl. 41.).

Ma jár le egy év nagyságos rector úr! hogy Té-ged az egyetem választóinak bizodalma, emlékeztén Cicero arany mondatáról „*Et qui bene imperat, pa-ruerit aliquando necesse est, et qui modeste paret, vi-detur, qui aliquando imperet, dignus esse*“ (Libr. III. de leg.) anyaiskolánk legmagasb méltóságára, legfé-nyesb polczára emelt! — Ragyogó nap gyanánt kel-

tél Te föl akkor egyetemünk egén, áldásos sugarakat hintendő egész testületére, minden viszonyaira! — Már akkor arczod vonásaiból kiolvastuk, hogy nem vágyakodol fényes hivatalok s méltóságok után, de nem is irtózol a legnagyobb terhektől, ha azokat tölled a közjó követeli. — Rettegés nélkül ültél kormányzói díszes székedbe, de a rád háromlott kötelmek komoly és vallásos öntudatában, mi bennünk azon teljes reményt, sőt biztos megnyugvást ébresztette, hogy Téged lelkes elődeid dicsőségének emlékezete, jeles cselekedeteik nyomdokai, s kitűnő erényeik példái minden nagynak és nehéznek megkisértésére és véghezvitelére buzdítani, bátorítani fognak! — És ime néhány percz még, és lelépsz fényes helyedről és visszavonulsz tanári pályád csendesebb körébe, élvezendő a kiérdemlett nyugalmat, valamint a jótékony nap, miután éltetető sugáiraival és áldásával bodogítja a földet, lenyugszik! s mint nyugalmas ágyába látszik az enyhítő nagy oceanba leszállani. — Bár csak meghosszabbíthatnók nagyságos rector a Te szilárd és legjobb sikerű működésed s hatásod idejét! — Ámde atyáink és a divó szokás csak egy évre szabták az egyetemi kormányzói méltóság tartamát és mi megnyugodván ezen bölcs intézkedésen, békével türendjük azon veszteséget, melyet eltávoztatni erőnket felülmúlja; — annálinkább mivel Te nagyságos rector még egy évig mint prorector gyámolítani fogod bölcs tanácsoddal, értelmes és tiszta nézeteiddel az egyetemi tanácsot; mivel azon erős és tapasztalati okokon alapúlt remény táplálja keblünket: hogy a Te nagyérdemű utódodban ismét Téged nagyságos rector lelünk fel, ki dicső nyomdokidon a neki oly sajátos erély-

lyel, hatály- s szilárdsággal fog előhaladni, és csak folytatandja azt, a mit Te kezdettél! —

Rövid ugyan az egyetemi rector hatásának és működésének ideje! — mert egy év vajmi kis rész a nagy időfolyamban — de a szilárd és jó akarat rövid idő alatt is sok üdvös tetteket mívelhett! — A nagy férfiak a történelem tanúsága szerint rövid idő alatt nagy és századokra ható s gyümölcsöző tényeket vittek véghez. Úgy Te is nagyságos rector! rövid kormányzásod ideje alatt tudományos intézetünk javára, díszének és kath. jellemének megóvására igen sok jót cselekedtél, és mitsem hanyagoltál el, mi az egyetemi rector részéről ezen tudományos anyaintézet igazgatásában, vagy személye — tanári karok s ezen tagjai tekintélyének és jogainak megőrzésében vagy egyesek igényei- s érdekeinek előmozdításában a körülmények hatalma alatt — mert a legtisztább szándéknak, a legüdvösb dolgoknak útjában vajmi sokszor akadályok torlódnak fel — az egyetem üdvére bölcsen és eszesen történhetik. — Nagyfontosságú hivatalkodásodnak mindjárt kezdetén arguszi éberséggel tekintvén körül minden teendőidet megvizsgálni, egyetemünknek legkisebb szükségeit és körülményeit is kipuhatolni igyekeztél, hogy ott, hol netalán orvoslás kívántatnék, minél előbb intézkedhessél. Úgyszintén díszes hivatalod lelkiismeretes teljesítése buzgalmától lelkesülve az egész éven át majd nem mindig legelső jelentél meg tanácsi üléseinkben és a vállaidra nehezedett gondokat, tisztí foglalatosságaid terheit mindig férfinas kitartással viselted, türted, nagyobb engedékenységgel mások mint önmagad iránt „*gaudens more magnorum virorum laboribus duris, non aliter*

quam fortes milites bellis“ (Seneca). És így rectori méltóságod fennérített rövid tartamára nézve egy régi bölcsessel méltán kiálthatok fel: „*Quomodo fabula sic et vita, non quamdiu sed quam bene acta sit refert. Nihil ad rem refert quo loco aut quo die desinas, quocunque voles desine; tantum bonam clausulam impone*“ (Seneca ept. 28.).

Nagyságos rector úr! érdemeid és egy évi jeles tetteid egyenkinti jelzését tiltja szerénységed, tiltja az idő rövidsége, és mintegy fölöslegessé teszi épen most elhangzott tüzetes és kimerítő előadásod, melyben az egyetemi tanácsnak a lefolyt iskolai évben elnökséged alatti működését és törekvéseid oly ügyesen egybefoglaltad! — Mindazonáltal mind Te nagyságos rector úr! mind te nagytekintetű gyülekezet megbocsátjátok, ha némelyeket mégis részletesebben megérintek.

Nem említtem föl, hogy nagyságos rectorunk dicső elődei példájára — miként ezt a nagytudományú s érdemű bölcsészeti dékán úr, üdvözlő beszédében oly jól sejtette, és mi tapasztaltuk — mondtam hogy nagyságos rectorunk valóban „*a józan haladásnak buzgó pártolója, tanácskozásaink bölcs nyugodt intézője, az egyetem javának gondos előmozdítója, díszének s jogainak méltóságos öre, a szép rend és collegialis viszony melegkeblű ápolója, mindnyájunk barátja és az ifjúságnak okos engedékenységgel, jósággal és példával atyai vezetője*“ vala (Toldy 1863.); hogy minden tetteiből mindenkor sugárzott azon erős meggyőződés, hogy fejünk, kormányzónk ugyan, de nem azért *hogy fölöttünk álljon, hanem hogy érettünk küzdjön*. — Nem említtem nagyságos rectorunknak szeretet- s vidám nyájassággal párosult azon mérsékeltségét és igazság-

szeretetét, mely mindenki alapos véleményét tisztelte, méltányolta, a szólásszabadságot soha nem gátolta „*illi vincere nam pudor, in quo cedere gloria*”; sem azon leereszkedését, melylyel az önelvetést és feszességet egyaránt kerülve mindnyájunk iránt mindenkoron viseltetett. — Hallgatással mellőzöm azon kegyeletét is, melytől áthatva és indíttatva dr. Sauer és dr. Récsi egyetemünk egéről mindnyájunk élénk fájdalomra oly korán elhunyt elsőrangú csillagoknak megadandó végtisztelet körül az illető dékán urakkal lehetőleg úgy intézkedett, hogy az mind egyetemünk méltóságához, mind az elhunytak nagyszerű érdemeihez méltó legyen! — úgyszinte elhallgatom az egyetemi könyvtár-épületnek, mely már közbotrányúl szolgált, kitisztítását, az egyetemi számvevő hivatal végszervezésére, a tanreformokra, és az egyetemi könyvtár használata körül eszközrendő czél- s korszerűbb változásokra vonatkozó és rectorunk kormányszakában szőnyegre jutott igen fontos tárgyalásokat, üdvös végzéseket; ezeknek némelyike még a felsőbb megerősítésre várva csak elhintett jó mag gyanánt tekinthető, melyet a jövő fog kikeltetni és gyümölcsözővé tenni; de a bő aratás idején bizonyára nagyságos rectorunk neve s kormányzásának emléke az arany kalászbokból font koszorún méltólag fog ragyogni.

Azonban különös említés nélkül nem hagyhatom a fegyelem fentartását és a vallásosság előmozdítását. Mert ezt a rector főkötelességéhez számítom; mert a boldogságnak és biztosságnak egyedüli alapja és feltétele a földön és az üdvösségnek záloga a jövő életben a hit és erény; a polgári társadalmak, az emberi intézetek a hittel és erényességgel emelkednek, hit

és erény nélkül hanyatlanak; ugyanis a földi haszon, a polgári jóllét lehet a tudományok kísérete, de nem lehet célja; a cél mindég az ember magasabb rendeltetése, közeledni az örök igazsághoz! — Nagyságos rectorunk gondosan őrködött, hogy tudományos intézetünkön a rend, csend s illem fentartassanak, annak úgy, mint tagjainak becsülete és méltósága a legszigorúbban megőriztessék, egyszermind az akadémiai polgárok társas életének szabadsága és biztossága sértetlenül fönálljon. Tette ezt erélylyel párosúlt atyai szelídséggel; mert ha fölháborodott is a kihágás ellen, szíve mindig nyitva állott a hibázóknak, ha feddett, gyógyítani akart, nem bántani. De azokkal, kik az akadémiai hatóságot megillető tisztelet és engedelmeség, vagy saját iskolatársaik ellen sértéseket követtek el, a fegyelem egész súlyját érezteté. Egyébaránt ilyen esetek, dicséretére legyen mondva az egyetemi ifjúságnak, mely hivatása végeztélját lelkesen felfogja — oly gyéren fordúltak elő, hogy mint a csepp az oceánban enyésznek el. — Nem különben igyekezett nagyságos rectorunk az egyetemi ifjúságban a vallásosság szellemét ébreszteni, a vásár- s ünnepnapokon tartott egyetemi isteni szolgálatokon példás megjelenése által! de evvel sem elégedett meg az ő buzgósága! hanem a vallási közöny felett, mely bizonyos tekintetben a fiatal nemzedék kronikus betegségévé lön — velünk tanácskozván és a lelkes egyetemi szónoknak lelki fájdmát hón ecsetelvén, folszólított, kért mindnyájunkat, hogy az ifjúságot *a vallási külső gyakorlato* *okra opportune importune* intsük, serkentsük. Fájdalom, a legjobb szándék, a buzgó törekvések lelkes egyetemi szónokunk atyai szíve mélyéből fakadozott

szeretetteljes intésekkel párosulva nem termették meg az ohajtott gyümölcsöket! de át kell gondolnunk hogy „*credita non semper sulci cum foenore reddant*“ szem előtt kell tartanunk, hogy napjainkban, midőn az ifjúság is ellenkező tanok és tanácsok szelétől, mint a viharos tenger habjaitól ide s tova hányatik, az ünnep és vasárnap megszentelésének műve sok nehézséggel jár, melyeket azonban az állhatatosság, buzgalom és eszélyesség el fog tudni távolítani. — Bár szívlelnék meg komolyan nemes és szép reményű ifjaink hogy „*a bölcsesség kezdete az Úr félelme*“ hogy „*az Úr félelme dicsőség és dicséret, vigaság és örvendezés koronája*“ (Ecel. 1, 11. 16.). — Végre tessék ne tessék, ki kell még emelnem azt is, hogy rectorunk ezen „*alma mater*“ nagylelkű alapítóinak a hálás utódok előtt szentnek tartandó szándéka, az alapító oklevélben kimondott rendeltetése- s javadalmainak természete iránt fiúi kegyelettel és dicséretes féltékenységgel viseltetvén, atyáink egyházi örökségét azok részére, kiknek javára egyedül alapíttatott, fentartani, kath. jellemét lehetőleg legjobban megőrizni igyekezett. — Nemis hiányoztak ellenünk itthon és küin intézett gyanúsítások, némi hírlapi gunyoros cikkezések — és mi mivel felelünk mindezekre? *szeretettel és béketűrőssel, de örökségünk szent jogai- s igazságos követelményeink védelében szilárd állhatatossággal!* — Igen is a rendületlen kitartás, a dicső alapítók szellemétől áthatott s ihletett jobblelkűek összetartása és egyetértése győzni fog és e győzelem Isten áldásával és az utókor hálájával találkozandik.

Nagyságos rector úr! Kiváló tulajdonod volt: magadat anyaiskolánk javáért és díszéért egész oda-

adással feláldozni, minden kötelességeidet váltig teljesíteni; éltél egész éven át nem magadnak, hanem hivatalodnak, nem önértednek, hanem intézetünk érdekeinek és dicsőségének; mindenben a legtisztább szándék, hivatalod vallásos s komoly öntudata vezérelt; ellenkezőről csak az „*cui pallor in ore sedet, pectora felle virent*“ vádolhat. Magán életed szintúgy mint nyilvános pályád olyan volt, hogy abban, midőn a jók mindég találnek, mit utánozzanak, semmit nem lelhetnek a rosszak, amit gáncsoljanak. — Lépj le tehát most fényes székedről, melyen oly üdvösen működöttél, nyugodt lelkiismerettel, mi a nagy férfiaknak legszebb jutalmok; vedd minden elviselt fáradaimaidért őszinte szívélyes köszönetünket; menj csendesebb tanári pályád körébe, élvezendő az igazgatói gondoktól ment s megérdemlett nyugalmat „*danda est remissio animis, quae reparat vires, fessaque membra levat*“ és engedj azon kérésünknek, hogy nemesszívűséged folytonos bizonyítványaival a hivatalos körön kívül is dicsekedhessünk. Isten áldása kísérjen, miként a mi szeretetünk, tiszteletünk és hálánk kísér. Édes emléked mindnyájunk elméjében és szívében valamint egyetemünk évkönyveiben is élni fog „*Nulla dies memoriam tui nobis eximet, apud nos omnes semper honos nomenque tuum laudesque manebunt*“.

A romaiak legbölcsebbike, kit a tünőfélben lévő aranykor dicsőít — a szilárd férfiú legnagyobb dicséretét abban helyezé, ha elköltöztek az igazak őt megtapsolják „*Vixit et quem dederat cursum fortuna peregit*“. Ennek ítélete szerint én is bezárom üdvözlő tisztelem szívből kiáltván „*Revisiti*“ élj boldogul.